

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

до Протоколу № 139
від 17 листопада 2023 р.

В И С Н О В О К

**до проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України
щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення
освітнього процесу у вищій освіті
(реєстр. № 10177 від 25.10.2023)**

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України 17.11.2023 (протокол №139) розглянув проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті (реєстр. № 10177 від 23.10.2023), поданий Кабінетом Міністрів України.

Метою прийняття зазначеного проекту Закону України є розширення можливостей здобувачів вищої освіти у формуванні індивідуальних освітніх траєкторій та автономії закладів вищої освіти в розробленні та реалізації освітніх програм.

Для реалізації цієї мети законопроектом пропонується шляхом внесення змін до законів України «Про відпустки», «Про вищу освіту», «Про освіту» деталізувати поняття індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів вищої освіти, передбачивши для цього вибір здобувачем вищої освіти освітніх програм, суб'єктів освітньої діяльності, що їх реалізують, видів, форм і строку здобуття освіти, освітніх компонентів і рівня їх складності, розширити практику міждисциплінарних освітніх програм на всі рівні вищої освіти, врегулювати питання освітньої кваліфікації, академічних та професійних прав випускників таких програм, припинити з 2023 року прийом на навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавра, магістра за заочною та вечірньою формами здобуття освіти та для здобуття освітнього ступеня молодшого бакалавра, удосконалити структуру стандартів вищої освіти.

У проекті акта запропоновано алгоритм визнання результатів попереднього навчання здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти. У зв'язку з цим пропонується через рік після скасування (припинення) воєнного стану в Україні припинити порядок державного визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання осіб, які до 1 вересня 2018 року здобули

освіту, захистили дисертації на здобуття наукових ступенів та отримали вчені звання у закладах вищої духовної освіти, статuti (положення) яких зареєстровані у встановленому законодавством порядку.

Також проект акта врегулює приведення у відповідність термінології Закону України «Про вищу освіту» щодо коректного використання термінів та уникнення суперечності смислового плану, у тому числі «навчальний рік» («рік навчання»), «навчання» («здобуття освіти») тощо.

Реалізація проекту акта не потребує додаткового фінансування з державного чи місцевого бюджетів.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, проаналізувавши законопроект, вважає за необхідне висловити щодо його змісту такі зауваження.

1. Зокрема, у ГНЕУ викликає зауваження пропозиція проекту щодо припинення з 2024 року прийому на навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавра та магістра за заочною та вечірньою формами здобуття освіти (пп. 26 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» – в редакції проекту).

ГНЕУ звертає увагу, що Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (прийнятий 16.12.1966 Генеральною Асамблеєю ООН), в якому бере участь Україна, передбачає, що вища освіта повинна бути *однаково доступною* для всіх (п. «с» ч. 2 ст. 13).

Окрім того, відповідно до ст. 53 Конституції України держава забезпечує, серед іншого, доступність вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Зазначена конституційна норма знайшла відображення у законодавстві України про освіту. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту» засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є, зокрема, свобода у виборі видів і форм здобуття освіти. Згідно з ч. 1 ст. 9 цього Закону основними формами здобуття освіти є, в тому числі, інституційна (очна (денна, вечірня) та заочна), при цьому, особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх. Також положенням абз. 3 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про вищу освіту» передбачено, що громадяни України вільні у виборі форми здобуття вищої освіти.

Таким чином, запропонована проектом новела порушує право особи на здобуття вищої освіти за вечірньою та заочною формами. При цьому, як вважає ГНЕУ, такі форми навчання, як правило, мають нижчу вартість навчання, а тому є більш доступними.

2. Новий абз. 2, яким пропонується доповнити ч. 4 ст. 72 Закону України «Про вищу освіту», що визначає строк, протягом якого здійснюється фінансування здобуття вищої освіти особами, які на конкурсних засадах отримали право на здобуття вищої освіти за державним (регіональним) замовленням, за кошти цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти, виходить за межі предмету регулювання цієї статті, що називається «Формування та розміщення державного замовлення».

3. Доповнення до п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту» щодо індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, на думку ГНЕУ, доцільніше включити до Закону України «Про вищу освіту», що відповідно до преамбули до нього встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади

функціонування системи вищої освіти, а не Закону України «Про освіту», як це пропонується у проекті.

4. Законопроект потребує термінологічного вдосконалення. Зокрема, у проекті використані формулювання «рік навчання» «... здобуття вищої освіти ...протягом розрахункового строку навчання ...» (наприклад, зміни до ч. 6 ст. 10, ч. 4 ст. 72 Закону України «Про вищу освіту»), тоді як у даному Законі: «навчальний рік» (наприклад, абз. 2 ч. 5 ст. 10, абз. 3 ч. 2 ст. 56); розрахунковий строк виконання освітньої програми» (п. 3 ч. 5 ст. 24).

5. У п. 3 розділу II «Прикінцеві положення» проекту міститься доручення «центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом привести стандарти вищої освіти у відповідність із вимогами цього Закону», що виглядає некоректним з юридичної точки зору.

Адже, відповідно до ч. 2 ст. 113 Конституції України, підзвітним і підконтрольним Верховній Раді України є Кабінет Міністрів України.

ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти України» висловила низку зауважень до законопроекту.

1. Зокрема, підпунктом 14 пункту 1 статті 1 проекту Закону передбачається, що обсяг навчальних занять в одному кредиті ЄКТС навчальної дисципліни становить не менше 10 годин для початкового рівня (короткого циклу) та першого (бакалаврського) рівня, не менше 8 годин для другого (магістерського) рівня та третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня вищої освіти за денною або дуальною формою здобуття освіти.

Спілка ректорів акцентує увагу на тому, що уже сьогодні в більшості закладів вищої освіти України обсяг навчальних занять в одному кредиті ЄКТС навчальної дисципліни становить 44-45% (приблизно 13-14 годин в одному кредиті) для першого бакалаврського рівня та 26-28% (приблизно 8 годин в одному кредиті) для другого (магістерського) рівня, що викликає занепокоєння, особливо щодо першого (бакалаврського) рівня.

Тому Спілка ректорів не погоджується з таким положенням і пропонує не зазначати у законопроекті фіксовані мінімальні обсяги навчальних годин в одному кредиті ЄКТС, а залишити це питання для самостійного рішення закладів вищої освіти, що відповідає принципу їх автономії.

2. Пунктом 6 статті 10 запропоновано, що індивідуальний навчальний план може передбачати річне навчальне навантаження в обсязі не менше 30 та не більше 80 кредитів ЄКТС для початкового рівня (короткого циклу), першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

З викладеного незрозуміло, як організувати вивчення студентами додаткових дисциплін, які вони обрали, наприклад, для першого (або непарного семестру). Для більшості студентів ці курси заплановані і будуть викладатися у другому (або парному) семестрі, де сформовані повнокомплектні лекційні потоки та академічні групи (не менше 25 осіб). Роботу студентів у малокомплектних академічних групах чи індивідуалізоване навчання більшість закладів вищої освіти дозволити собі не може через потребу в економії на чисельності ставок науково-педагогічних працівників.

Спілка ректорів вважає, що обсяг річного навчального навантаження для індивідуальних навчальних планів початкового рівня (короткого циклу),

першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти слід залишити незмінним, а саме 60 кредитів ЄКТС на один навчальний рік.

3. Зважаючи на те, що з 2019 року вимоги до освітньої діяльності з підготовки фахівців за спеціальностями з додатковим регулюванням посилюються з боку держави, Спілка ректорів підтримує обмеження у виборі освітніх компонентів до не менш як 10 відсотків для спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, що передбачено пунктом 15 статті 62 законопроекту.

4. Пунктом 29 статті 62 законопроекту передбачено, що особи, які навчаються у закладах вищої освіти, мають право на зміну строку навчання за освітньою програмою. Строк навчання здобувача вищої освіти за освітньою (міждисциплінарною освітньою) програмою може бути скорочено не більше ніж на 25 відсотків з урахуванням політики закладу вищої освіти шляхом збільшення кількості кредитів протягом року навчання з обов'язковим своєчасним і успішним проходженням усіх контрольних заходів (крім визнання результатів попередньої формальної освіти).

Спілка ректорів вважає, що внесення зазначених змін сприятиме зниженню якості підготовки тих фахівців, які виявлять бажання скоротити строк свого навчання, *оскільки збільшення кількості кредитів для вивчення протягом одного навчального року вимагатиме формування окремих підгруп з числа таких студентів або ж індивідуалізації навчання*. Тому до цієї ініціативи варто було б повернутися після закінчення воєнного стану, запропонувавши закладам вищої освіти чіткий і прозорий механізм організації навчання таких студентів. Спілка ректорів пропонує не вносити зазначену норму до законопроекту.

5. Окрім того, законопроектом (розділ XV, пункт 2, підпункт 26) встановлюється, що освітня діяльність за заочною та вечірньою формою здобуття освіти, що провадиться закладами вищої та фахової передвищої освіти і започаткована до 2023 року включно, продовжується в межах строку навчання за певною освітньою програмою з видачею документа про вищу освіту відповідно до законодавства. Останній прийом на навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавра та магістра за заочною та вечірньою формами здобуття освіти проводиться у 2023 році. Відмова від заочної форми навчання, починаючи з 2024 року заблокує можливість для навчання десяткам тисяч вступників з числа осіб, які змушені були почати працювати раніше, ніж завершили цикл підготовки за обраною спеціальністю. Серед цього числа тисячі захисників нашої держави, фахівці закладів охорони здоров'я, працівники різних галузей, які через постійну зайнятість на виробництві не можуть обрати інші форми здобуття освіти, у т.ч. дистанційну, як і ті, що змушені перебувати за кордоном. Окрім того, Спілка ректорів зауважує, що заочна освіта вже давно є змішаною за своєю сутністю.

Фахівці Спілки ректорів зауважують, що закладам вищої освіти потрібні будуть роки і величезні фінансові вкладення для належної розбудови платформи дистанційного навчання, що в умовах воєнного стану, скорочення видатків на закупівлю матеріально-технічного забезпечення та методичну підготовку науково-педагогічних працівників щодо організації та проведення лабораторно-практичних занять у дистанційному форматі, є неможливим.

Тому, на думку Спілки ректорів, до питання обговорення удосконалення законодавства варто було б повернутися після закінчення воєнного стану в

Україні.

Міністерство освіти і науки України підтримує зазначений законопроект.

Міністерство фінансів України у межах компетенції не має зауважень до зазначеного проекту.

Реалізація проекту акта не потребує додаткового фінансування з державного чи місцевого бюджетів.

Міністерство соціальної політики України не має зауважень до законопроекту.

Міністерство економіки України не має зауважень до зазначеного законопроекту.

Підкомітет з питань вищої освіти 16.11.2023 розглянув зазначений проект Закону України і рекомендує визначитися щодо нього на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Заслухавши інформацію заступника Міністра освіти і науки України М.Винницького, Голови Комітету С. Бабака, голови підкомітету з питань вищої освіти Ю. Гришиної, голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти А.Бутенка та широко обговоривши законопроект, Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України:

1.1. Відповідно до частини третьої статті 93 Регламенту Верховної Ради України включити проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті (реєстр. № 10177 від 23.10.2023), поданий Кабінетом Міністрів України, до порядку денного десятої сесії Верховної Ради України.

1.2. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті (реєстр. № 10177 від 23.10.2023), поданий Кабінетом Міністрів України, ухвалити у першому читанні за основу з урахуванням такої пропозиції народних депутатів України - членів Комітету:

абзац сьомий підпункту 18 пункту 2 розділу I законопроекту в редакції:

«26) освітня діяльність за заочною та вечірньою формами здобуття освіти, що проводиться закладами вищої освіти та фахової передвищої освіти і започаткована до 2023 року включно, продовжується в межах строку навчання за певною освітньою програмою з видачою документа по вищу освіту відповідно до законодавства. Останній прийом на навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавра та магістра за заочною та вечірньою формами здобуття освіти проводиться в 2023 році» виключити.

2. Доповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити народного депутата України, Голову Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Бабака С.В.

Голова Комітету

Сергій БАБАК